

Lausunto

18.06.2025

Asia: VN/4655/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi terveydenhuoltolain ja asiakastietolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne koskien potilastietojen käsittelyyn liittyvää käyttöoikeussäätelyn muutosta (asiakastietolain 9 §:n muutos)

-

Kommenttinne koskien terveydenhuoltolain 13 §:n täsmentämistä

-

Kommenttinne koskien terveydenhuoltolain 14 §:n täsmentämistä?

-

Kommenttinne koskien terveydenhuoltolain 24 §:n täsmentämistä

-

Pidätekö kannatettavana, että käyttöoikeussäätelyä muutetaan siten, että mahdollistetaan käsittely myös tässä ehdotuksessa mainituissa tehtävissä?

-

Selkeyttääkö esitys mielestänne potilastietojen käsittelyä tässä ehdotuksessa tarkoitetuissa terveydenhuollon palveluissa?

-

Edellyttäisikö ennakoidun terveydenhuollon palvelujen järjestäminen esityksessä tarkoitettulla tavalla automaattisesta päätöksenteosta säätämistä?

-

Miten ehdotettu sääntely sopii mielestänne yhteen voimassaolevan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun asetuksen (457/2024) soveltamisen kanssa?

-

Tulisiko sääntelyssä olla jotain muita EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamia suojatoimenpiteitä rekisteröidyn oikeuksien turvaamiseksi?

-

Onko potilaan oikeudet huomioitu esityksessä mielestänne tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Tulisiko potilaan itsemääräämisoikeus turvata esimerkiksi ennakoivan terveydenhuollon palveluihin liittyvällä erillisellä kielto-oikeudella?

-

Huomioiko esitys mielestänne riittävästi teknologiaa kehittävien yritysten näkökulman?

-

Kannustaako esitys hyvinvointialueita ottamaan käyttöön ennakoivia ja ennaltaehkäiseviä palveluja myös teknologian ja potilastietojen analyysin tukemana?

-

Muut kommenttinne koskien esitystä:

Kuluttajaliitto ry (jälj. ”Kuluttajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta antaa sosiaali- ja terveysministeriölle kirjallinen lausunto otsikkoasiasta. Kuluttajaliitto esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Hallituksen esitysluonnoksen tavoitteena on muun muassa mahdollistaa potilastietojen tehokkaampi hyödyntäminen palvelujen ja tehtävien toteuttamisessa sekä siirtää terveydenhuollon painopistettä ennaltaehkäisevään suuntaan. Lisäksi esityksen tavoitteena on edistää teknologian hyödyntämistä hyvinvointialueiden terveydenhuollon tehtävissä ja palveluissa. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että terveydenhuoltolakea ja asiakastietolakia muutettaisiin. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään mahdollistamaan potilastietojen hyödyntäminen terveysongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja yksilön palvelutarpeen ennakoinnissa. Lisäksi muutoksilla täsmennetään terveystarkastuksiin, seulontoihin ja sairaanhoitoon liittyviä työtehtäviä, jotta hyvinvointialueella olisi oikeus käsitellä potilastietoja näissä tehtävissä. Lakiteknisesti muutos toteutettaisiin muuttamalla terveydenhuoltolain 13 §:ää ja 14 §:ää niin, että terveystarkastusten ja seulontojen järjestämisvelvoitteeseen kuuluu niiden kohderyhmän määrittäminen. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että hoidon seurannan yhteydessä olisi oikeus käsitellä potilastietoja.

Kuluttajaliitto katsoo, että sinällään esityksen tavoitteet ovat erittäin kannatettavia. On tärkeää kehittää terveydenhuoltoa entistä vaikuttavampaan suuntaan sekä panostaa ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tämä edellyttää sitä, että puretaan ennaltaehkäisevien palveluiden järjestämisen tiellä olevia esteitä. Edellä mainitun jälkeen Kuluttajaliitto haluaa kuitenkin todeta, että potilasasiakirjamerkintöjen salassapito ja luottamuksellisuus ovat potilaille erittäin tärkeitä asioita ja potilaat ovat myös tänä päivänä entistä kiinnostuneempia siitä, kuka terveydenhuollon

ammattilainen on käynyt lukemassa omia potilasasiakirjamerkintöjä. Nyt lausuttavana olevassa esitysluonnoksessa esitetään muutoksia, joiden myötä terveydenhuollon ammattilaisilla olisi nykyistä laajemmat pääsy potilasasiakirjamerkintöjen katseluun. Esitys sisältää myös merkittäviä muutoksia nykytilanteeseen, sillä esimerkiksi käyttöoikeus asiakastietoon ei olisi jatkossa sidottu hoitosuhteeseen vaan työtehtävien toteuttamiseen. Vaikka uudistuksella on edellä kerrotulla tavalla sinällään hyviä tavoitteita, esitys herättää kuitenkin muutamia kysymyksiä. Esimerkiksi onko jatkossa potilailla tosiasiaa kuinka hyvät mahdollisuudet saada tarkkaa tietoa siitä, miksi joku yksittäinen ammattilainen on käynyt katsomassa omia potilasasiakirjamerkintöjä eli esimerkiksi mihin yksittäiseen seulontaan merkintöjen tarkastelu liittyy vai saako potilas yleisluonteisen vastauksen, että tarkastelu liittyy ylipäänsä seulontoihin liittyviin työtehtäviin? Potilaan itsemääräämisoikeuden käyttäminen perustuu tietoon perustuvaan suostumukseen, mikä nostaa esiin myös kysymyksen, kuinka tarkasti potilaalle annetaan seulontayhteydenoton yhteydessä tietoa, mikä merkitys seulontaan osallistumisella tai osallistumatta jättämisellä on potilaan terveydelle.

Hoidon seurannan osalta Kuluttajaliitto haluaa todeta, että esitys tuntuu jättävän avoimeksi, onko sillä tarkoitus mahdollistaa nykyistä laajempi hoitavan ammattilaisen potilasasiakirjamerkintöjen tarkastelu esimerkiksi, että terveyskeskuslääkäri voisi potilasasiakirjamerkinnöistä seurata miten potilaan hoito on jatkunut erikoissairaanhoidossa sen jälkeen, kun hän on lähettänyt potilaan sinne hoitoon ja hoitosuhde terveyskeskuksessa on päättynyt. Esityksessä todetaan seurantaan liittyen (s. 39), että tarkoituksena on, yhdessä asiakastietolain muutoksen kanssa, selventää lain tasolla, että hoidon seuranta on tehtävä, jonka hoitamisessa on myös välttämätöntä käsitellä potilastietoja. Kyseessä olisi terveydenhuollon ammattilaisen tehtävä, jossa tarkoituksena olisi nimenomaisesti potilastietojen avulla tunnistaa potilaita, joilla on tarve esimerkiksi hoidon tehostamiselle, hoidon jatkuvuuden varmistamiselle, lääkityksen korjaamiselle tai jollekin muulle ennakoivalle toimenpiteelle. Jotta potilaiden oikeus saada tietoa siitä, kuka ammattilainen on käynyt tarkastelemassa omia potilasasiakirjamerkintöjä ja mistä syystä se on tapahtunut, toteutuisi, olisi esityksessä hyvä määritellä, kuuluuko edellä mainitun kaltainen hoitosuhteen jälkeinen tietojen tarkastelu esitetyn pykälän piiriin. Tässä yhteydessä lienee myös syytä huomioida apulaistietosuojavaltuutetun ratkaisu vuodelta 2022, johon hallituksen esitysluonnoksessakin viitataan (s. 19). On myös huomioitava, että mahdollinen seurantahan voi jatkua pitkän ajan ja näin ammattilaisella olisi edellä kuvatussa tilanteessa mahdollisuus tarkastella sellaisen potilaan tietoja, johon hänellä ei ole enää pitkään aikaan ollut hoitosuhdetta. Olisi tärkeää, että esitysluonnoksessa olevaan seurantaan liittyvään sääntelyyn tuotaisiin tarkkarajaisuutta.

Lopuksi Kuluttajaliitto haluaa todeta, että on erittäin tärkeää, että potilaalla on jatkossa oikeus kieltäytyä vastaanottamasta yhteydenottoja muilta kuin häntä hoitavilta ammattilaisilta. Kieltäytymisoikeuden tulee toteutua käytännössä helposti kaikilla hyvinvointialueilla ja siitä tulee informoida potilaita selkeästi.

Lumijärvi Julia
Kuluttajaliitto ry, Konsumentförbundet rf